

HET WOORD VAN DE WEEK

19e jaargang nr. 30

24 juli 1966

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 5,50 per jaar
buitenland f 7,— per jaar
voor België f 6,—
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Internationaal Congres van Humanisten

We zeggen tegenwoordig zo gemakkelijk dat de wereld klein geworden is. Afstanden bestaan niet meer. Je kunt op een avond in een vliegtuig stappen en, door het tijdsverschil, dezelfde avond in een ander werelddeel aankomen. Ook komt het vaak voor dat we iemand tegenkomen die we helemaal niet in die plaats of stad hadden verwacht. Ook dan wordt vaak gezegd dat de wereld toch maar klein is.

Wat betreft de mogelijkheid om andere landen en andere werelddelen te bereiken is het inderdaad zo, dat er aanleiding is voor het maken van de opmerking dat afstanden niet meer bestaan en de wereld klein is. De tijd van de trekschuit is voorbij wat het verkeer betreft.

Maar als we in een internationale organisatie te maken krijgen met de afstand tussen mensen, de afstand tussen denkbeelden en de afstand tussen organisatievormen, dan blijken er afstanden te bestaan die niet door moderne vervoermiddelen kunnen worden overbrugd. Dan zijn er wel degelijk grote afstanden en dan is de wereld niet klein.

We hebben bij de voorbereiding van het vierde congres van de Internationale Humanistische Unie veel met deze afstanden te maken gehad. Bij de voorbereiding van zo'n gebeurtenis blijkt nog weer eens duidelijk, dat brieven die afstand moeilijk overbruggen. Niet alleen omdat de brieven in een andere dan de eigen taal geschreven worden, maar ook omdat het op zichzelf al zo moeilijk is om belangrijke punten, waarover verschil van opvatting bestaat, goed onder woorden te brengen.

Natuurlijk speelt die vreemde taal, ook al ben je daar een hele Piet in, wel een rol. Maar het moeilijkst is het overbruggen van de afstand tussen verschil van mentaliteit, verschil van karakter, en verschil van inzicht.

Speelt de afstand bij de voorbereiding van zo'n congres al een grote rol, nog veel groter is die afstand als het niet om grotendeels organisatorische zaken gaat, maar om de inhoud van onze levensovertuiging. Over de inhoud van de humanistische levensovertuiging is al veel geschreven en gesproken. Maar steeds blijkt weer

dat het uiterst moeilijk is om, ook al is men het eens over de grondgedachte, elkaar goed te begrijpen als het gaat om verdere uitwerking en over de toepassing.

Waarschijnlijk is dat juist bij het Humanisme een moeilijkheid die in deze overtuiging zelf besloten ligt. Immers, het vrije onderzoek is de basis van de humanistische levensovertuiging. Vrij onderzoek kan men beschouwen als het algemeen beginsel, hetwelk inhoudt dat ieder mens, als het gaat om belangrijke vragen omtrent zijn eigen leven en hoe hij dat leven wil leiden, voor zichzelf moet denken en moet beslissen. Nog algemener gesteld zou men kunnen zeggen dat, volgens humanistisch beginsel, niets is uitgesloten van de menselijke discussie.

Dat houdt overigens geen anarchie in en leidt evenmin ertoe dat orde en vooruitgang onmogelijk worden gemaakt. Het vrije onderzoek is allerm minst een denken zonder het besef van verantwoordelijkheid, en zonder discipline. Verder is er het verband tussen het vrije onderzoek en het wetenschappelijk onderzoek. Vrij onderzoek en wetenschappelijke gegevens sluiten bij elkaar aan.

De secretaris van de Internationale Humanistische Unie, de Engelsman Blackham, formuleerde deze gedachtengang als volgt: „De wetenschap exploreert het totaal van het gegevene en tracht er een orde in te ontdekken. De wetenschap heeft echter niet de middelen en koestert ook niet de hoop die middelen ooit te zullen hebben, om te verklaren waarom iets is zoals het is, noch waarom er iets is en waarom niet niets. In laatste instantie is al het zijnde even ondoorgroendelijk en mysterieus. Er bestaat niets speciaals, aan de hand waarvan al het andere kan worden verklaard. Dat is wat de humanist bedoelt wanneer hij het bestaan van „goddelijke kennis” verwierpt.”

En toen men de heer Blackham vroeg wat de humanist naar zijn mening dan beschouwt als zijn levensdoel, toen was zijn antwoord dat de humanist zijn bijdrage wil leveren tot de verbetering van het menselijk leven. De kolossale taak die de mens op de schouders heeft is de

de humanist tussen de wereldmachten

De prijs bedraagt f 0,95. U kunt deze brochure bestellen door storting of overschrijving op giro-rekening no. 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht.

onbegrensde gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het scheppen van de voorwaarden voor een in alle opzichten menswaardig leven. Het gaat er om gezamenlijk de gemeenschappelijke problemen van de mensheid onder ogen te zien. De klassieke kwalen als onwetendheid, armoede en ziekte te bestrijden. Maar ook om een oplossing te vinden voor uitbanning van het spook van onzekerheid en angst. En niet minder om een oplossing te vinden voor het vraagstuk van de overbevolking. Daarbij heeft de mens de kunsten, de wetenschap en de onuitputtelijke bron der sociale samenwerking aan zijn zijde.

Door deze uitweiding ben ik eigenlijk vooruit gelopen op hetgeen ik u over het aanstaande congres van humanisten wilde vertellen. Maar misschien was deze uitweiding toch wel nodig om u een idee te geven over de afstand die overbrugd moet worden.

Het aanstaande congres wil tot het overbruggen van die afstand een bijdrage leveren. De belangrijkste middelen daarbij zijn de persoonlijke ontmoeting, het spreken, het luisteren en het van gedachten wisselen.

Voor gedachtenwisseling zal ruim tijd zijn. Het congres begint morgen en duurt tot 30 juli. Het komt bijeen in het stadhuis van Puteaux, een voorstad van Parijs. Behalve de voltallige bijeenkomsten zullen er tien discussiegroepen zijn, elk met een eigen onderwerp, zodat iedere congresganger een keuze kan doen. Als overkoepelend thema is gekozen het humanistisch antwoord op de problemen en de aspiraties van de mens.

De bespreking van dit thema is voorbereid in aan alle deelnemers ter beschikking gestelde opstellen over de twee onderwerpen waarin het overkoepelend thema is verdeeld. Bovendien is op elk van deze opstellen reeds schriftelijk commentaar geleverd door een aantal co-referenten. Ook deze commentaren hebben de congresgangers tevoren ontvangen.

De belangrijkste inleidingen zijn te verwachten van de Amerikaan dr. Gerald Wendt, en van onze landgenoot prof. J. P. van Praag. De heer Wendt spreekt over het thema dat de sociale vraagstukken en idealen in wezen niet nationaal van karakter zijn, maar voor de gehele wereld gelden. In verband daarmee zullen zij ook alleen door gezamenlijke actie kunnen worden opgelost. Hij zal bespreken of en in hoeverre humanistische organisaties daarbij een rol kunnen spelen. Verder zal hij enkele vragen aan de orde stellen zoals b.v. de keuze tussen een open samenleving en een verzorgingsstaat. De vraag ook of humanisten geleidelijke veranderingen voorstaan of revolutionaire en of de humanistische beweging moet kiezen voor een bepaald maatschappelijk stelsel dan wel dat de humanistische beweging daardoor te specialistisch zou worden.

Prof. van Praag, die voorzitter van de Internationale Humanistische Unie is, zal in zijn bijdrage de verschillende vormen van humanisme

tegen elkaar afwegen. Vragen zoals wat humanisten gemeenschappelijk hebben en wat hen onderscheidt van niet humanistische denkwijzen en leefwijzen, zullen daarbij aan de orde komen. Van Praag zal ook ingaan op de vraag of er bepaalde problemen zijn waarop de verschillende vormen van godsdienstig geloof een antwoord menen te hebben en waar de humanist misschien aan voorbijgaat. Maar als dat zo zou zijn, dan dient het antwoord gegeven te worden op de vraag wat het humanisme dan ten aanzien van deze problemen te zeggen heeft. Het humanisme is positief ingesteld op het leven, het is niet alleen een levensovertuiging die God afwijst. De vraag mag dan gesteld worden hoe de humanist zijn houding rechtvaardigt als deze positieve instelling niet alleen maar een spontane reactie is zonder meer. Het zijn deze hoogst belangrijke vraagstukken die het vierde internationale congres van humanisten zullen beheersen. Zij zijn van wezenlijke betekenis voor de toekomst van de humanistische beweging.

En als u dat allemaal zo hoort, dan zult u wel met mij eens zijn dat er wel wat afstanden te overbruggen zullen zijn. Zo'n congres is dan ook heel wat de moeite waard. Die moeite is er ruimschoots aan besteed bij de voorbereiding waaraan reeds drie jaar geleden is begonnen. Van belang om nog te vermelden is dat de openingsrede wordt uitgesproken door de Belg Prof. Cuypers en dat verschillende belangrijke gasten verwacht worden, zoals de ondersecretaris van de Verenigde Naties, dr. Ralph Bunche en de bekende Nederlander die een grote rol speelt in de Europese Economische Gemeenschap dr. Mansholt. De president van het congres is de franse bioloog prof. Jean Rostand, vice-presidenten zijn bekende personen uit Engeland, Frankrijk, India, Duitsland en de Verenigde Staten. Ik zal u de namen maar niet noemen, want die zult u zo gauw toch niet onthouden.

Deelnemers aan het congres zullen van heinde en verre komen. Natuurlijk komen de meesten uit Europa, maar ook zal een flinke groep uit de Verenigde Staten aanwezig zijn. Maar er komen er ook uit Korea, Australië, Canada, Israël en Zuid Amerika.

En verder is van groot belang dat er enkele deelnemers zullen zijn van landen achter het ijzeren gordijn zoals uit de Sovjet Unie, Polen, Roemenië en Tsjecho Slowakije.

Degenen die zich in hun landelijke organisatie speciaal bezig houden met taken zoals geestelijke verzorging, opvoeding en de plaats van de jeugd, zullen elkaar afzonderlijk ontmoeten om ervaringen uit te wisselen en van elkaar te leren. Hun werk onttrekt zich meestal aan de publieke belangstelling. Zij timmeren niet aan de weg, houden geen grote toespraken en hun

„Essays of a Humanist”

by

Julian Huxley

U kunt dit boek tegen de prijs van f 15,— bestellen bij het „Humanistisch Verbond”, Postbus 114, Utrecht, giro 30.49.60.

DE BROCHURE

Uitdaging en Antwoord

De brochure bevat de inleidingen, die gehouden zijn tijdens de bijeenkomst ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van het Humanistisch Verbond, door

dr. H. J. Roethof
prof. dr. J. C. Brandt Corstius
prof. dr. J. P. van Praag

U kunt deze brochure bestellen door storting of overschrijving van f 1,75 op girorekening no. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht.

namen worden in een persbericht dan ook meestal niet vermeld. Toch zijn zij het niet in de laatste plaats, die hun bijdrage leveren tot een oordeel dat ik onlangs in de Nieuwe Rotterdamse Courant las. Dit oordeel werd gegeven naar aanleiding van de uitgave van een brochure.

Het oordeel luidde, enigszins verkort, als volgt: „Misschien dat de lezer begrepen heeft waarom ik een brochure als deze interessanter vindt dan de redevoeringen van de officiële of half-officiële filosofen van het Humanistisch Verbond. Bij voortgezette kennismaking blijkt nl. dat het werk dat onder de naam praktisch humanisme gedaan wordt, wel degelijk indrukwekkend is. Het mist grote woorden, het mist leuzen, het veronderstelt geen uitgewerkte wijsbegeerte of neo-theologie, maar het probeert recht op de man af hulp te geven, te luisteren, en zich in te zetten voor een ieder die hulp nodig heeft; voor een ieder die het te benauwd wordt in onze beangstigende wereld, waarin wij niettemin met onze persoonlijke angsten te leven hebben.”

Nu zullen er misschien onder u zijn die niet zoveel waarde hechten aan wéér een congres, wéér veel sprekers en wéér veel praten. Maar zij zien over het hoofd, dat het met elkaar spreken, het met elkaar denken en het met elkaar beraadslagen, de middelen zijn waarover wij beschikken. En het zijn deze middelen die wij ook zullen moeten gebruiken om verder te komen, om ons doel te bereiken. Het is een bekend verschijnsel dat in onze tijd vaak wordt getwijfeld aan het vermogen om als nietige schakel in de maatschappij invloed uit te oefenen.

Het is alsof men zichzelf niet meer ziet staan. Niet als burger ten opzichte van de bestuurslichamen van de overheid, als werknemer niet in de grote onderneming, niet als individu in de gemeenschap. Veel van de persoonlijkheid gaat verloren uit een gevoel van onmacht ten opzichte van een overgeorganiseerde maatschappij, waarin privé-initiatieven geen kans schijnen te hebben om tot gelding te komen.

Velen worden er moedeloos van en berusten in de rol van „de kleine man” die het allemaal wel over zich heen zal laten komen. Zij leggen zich bij voorbaat neer bij de gedachte de dupe te zullen worden van machten die te groot zijn om zich mee te meten. Zij zien niet in, dat ieder mens, door zijn loutere aanwezigheid, het gezicht van de wereld mee bepaalt. Zij zijn er zich niet van bewust dat het leven in een bepaalde tijd en op een bepaalde plaats van betekenis is voor de ontwikkeling van de steeds veranderende wereld.

Lijnrecht daartegenover staat de overtuiging en de werkelijkheid dat ieder een functie heeft in het geheel en die functie ook moet vervullen. Is men daarvan éénmaal overtuigd, dan zal men zijn eigen plaats gemakkelijker kunnen erkennen als noodzakelijk en waardevol. Wat men daarbij nodig heeft is de erkenning van het unieke in ieder mens, op welke plaats ook, hoe schijnbaar onbegaafd ook en hoe futiel zijn dromen en verwachtingen ook lijken.

Het is deze overtuiging die ook ons humanisten bezielt als wij met een kleine, maar steeds groeiende groep onze taak verrichten en voor het vervullen van deze taak bijeenkomen op het vierde internationale congres van humanisten. Zo gezien is humanisme meer dan een intellectuele stellingname die ons ten onrechte zo vaak verweten wordt.

J. BIJLEVELD

in mijn leven

In mijn leven, steeds uiteengerukt
Door de vlagen waar 'k aan blootsta,
Daar 'k niet kan hechten aan liefde en geluk
Die mij zullen drijven tot ik doodga,
Ontstaan soms plotseling enkele plekken
Van een stilte zoo onaangedaan,
Dat ik geloof in slaap te zijn gekomen
Bij de diepten waar geen onderstroom
Meer door 't eeuwig stilstaand water gaan.

J. Slauerhoff

Uit: Dichters van deze tijd.

HUMANISTISCHE CORRESPONDENTIEKRING VOOR HUWELIJKSCONTACTEN

opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)

In het leven van de mens kan men vier gebieden of lagen onderscheiden:

1. de onbewuste, natuurlijke laag, 2. de laag van doelbewuste strevingen, 3. de laag van de zedelijke oordelen en 4. de transcendente laag.

(1) Een mens kan niets meer zijn dan een wezen met argeloze natuurlijke instincten, vraagloos, probleemloos omtrent het bestaan van het heelal en van de samenleving, probleemloos zelfs ten aanzien van zijn eigen bestaan. Probleemloos volgt hij zijn natuurlijke neigingen, of zijn persoonlijke gewoonten, of gehoorzaamt aan de regels van de samenleving. Hij handelt zoals hij doet zonder te begrijpen waarom hij zo doet, en zonder zich te realiseren wat zijn handelingen zijn. Deze laag van het menselijke leven is de laag van de menselijke onschuld en onnozelheid.

(2) Dan, kan een mens bewust zijn van zichzelf als een wezen onderscheiden van andere mensen. Zo, betrokken op zichzelf, kan hij streven naar wat hem uitsluitend van pas komt, wat hem baat brengt, zich toeleggen op dat wat zijn persoonlijk vermogen en zijn persoonlijke positie bevordert, of streven naar een goede naam, nu in dit leven of zelfs na zijn dood. Deze laag van het menselijke leven is de laag van de egoïstische baatzucht.

(3) Dan, is het mogelijk voor een individuele mens om zich bewust te worden van iets wat boven hem zelf uitgaat, namelijk een samenleving, om te beseffen dat de samenleving een geheel is waar hij deel van uitmaakt. De menselijke handeling in deze laag wordt gericht naar het welzijn van de menselijke gemeenschap, naar de vervulling van maatschappelijke plichten in het volle besef van morele verplichting. Hij wijdt zich aan de gemeenschap, verheugt zich in het welzijn van de gemeenschap en deelt in de zorgen van de gemeenschap. Zo'n handeling is een zedelijke handeling, en deze laag van het menselijk leven is de zedelijke laag.

(4) Tenslotte, is het mogelijk voor de individuele mens om besef te krijgen van een gemeenschap met iets dat uitgaat boven de menselijke samenleving, met een kosmische verbondenheid, te beseffen dat, zoals de samenleving een geheel is, het Heelal een Groot Geheel is. Het handelen van zo'n persoon zal gericht zijn op de norm van dit Grote Geheel, hij wijdt zich aan het Grote Geheel, zich vervuld voelen van de vreugde van het Grote Geheel zonder zich te bekommeren om zorgen omdat het Grote Geheel geen zorgen kent. Deze laag in het menselijke leven stijgt uit boven de onderscheidingen van plicht en recht, van goed en kwaad, en is de „transcendente” laag.

Weet hebben van het bestaan en de samenhang van het Grote Geheel is wat ik (in overeenstemming met oudere Chinese wijsgeren) noem het „Weten van de Hemel”. Zich richten naar de norm van het Grote Geheel is dan de „Dienst aan de Hemel”. Zich verheugen in het Grote Geheel is de „Vreugde van de Hemel”. Zich éénweten met het Grote Geheel is in dezelfde termen de „Eenwording met de Hemel”.

Van de vier genoemde lagen zijn de natuurlijke laag en de laag van de baatzucht resultaat van de dingen wanneer ze aan zichzelf worden overgelaten. De zedelijke laag is het product van de menselijke cultuur, de menselijke bemoeienis met Hemel-en-Aarde. In de transcendente laag dringt men door wanneer men zich nog verder cultiveert en zich open legt het wezenlijke der dingen zelf. De eerste twee lagen zijn een gave van de Natuur, de hoogste twee lagen van de Geest. In deze twee lagen is een besef nodig dat hoger reikt dan het bewustzijn van een individueel zelf, het weten dat verder en dieper reikt dan het natuurlijk gegeven.

Het bereiken van dit weten is wat de mens onderscheidt van dieren. Volgens de oude traditie van de Chinese wijsbegeerte gaat het in de wijsbegeerte juist om de ontplooiing en ontwikkeling van dit weten, het doordringen in deze hogere lagen. De sfeer van Hemel-en-Aarde en van het Transcendente is juist de sfeer waarin het wijsgerig denken zich beweegt. Het wijsgerig weten in deze sfeer heeft het kenmerk van het van-zichzelf-zekere. Geheel in overeenstemming handelen met de zedelijke regels is nog geen zedelijk handelen. Dat kan ook gebeuren in de staat van het argeloze handelen conform de bestaande voorschriften van de samenleving. Dat kan ook nog resultaat zijn van een egoïstische redenering, waarbij men uit eigen belang zoveel mogelijk het overtreden van voorschriften tracht te vermijden.

De mens die leeft in de zedelijke laag heeft een weet van het zedelijke, niet dat het zo hoort of zo moet, maar omdat het zo handelen het wezenlijke van het zedelijke uitmaakt. Hij heeft een besef van de betekenis en de draagwijdte, de zedelijke zin van zijn handelingen, wanneer ze precies zo worden uitgevoerd. Om een term te ontleen aan het Tsj'an (of Zen) Boeddhisme: „Inzichtelijk weten” is de bron van alle mysterie. In die zin is wijsbegeerte het streven naar zulk „inzichtelijk weten”.

(Uit Sin Juaan Ren, (Nieuwe Verhandeling over het Wezen van de Mens) 1943.
Vert. Kwee Swan-Liat)

lezingen voor de radio

Zondag 31 juli VARA 9.45 uur:

A. van Meurs: „Mens zijn in ons werk”.

Dinsdag 2 augustus VARA t.v.-uitzending:

Reportage van het 4e congres van de Iheu te Parijs.

Zondag 7 augustus VARA 9.45 uur:

G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.

Woensdag 10 augustus VARA

t.v.-uitzending (voor aanvangstijden zie programmabladen)